

Jernej, Govekar Franc, Praprotnik Andrej, Praprotnik Franc, Punčah Simon in Tomšič Ivan.

(Dalje prihodnjič.)

Podučne stvari.

Kako moramo otroke vzgojevati in učiti, da postanejo odkritosrčni in resnični?

Spisal J. Dimnik.

(Konec.)

Dokler so otroci še nepopačeni, jih lahko navadimo odkritosrčnosti, vendar so pa še le potem prav odkritosrčni, ko jih napeljemo na to, da imajo trdno voljo, kedaj prida ljudje postati, in jih prepričamo, da mi trdno voljo, dober človek postati, spoštujemo in visoko cenimo.

Povedati moramo otroku, da je Bog človeku jezik vstvaril, ne da bi svoje misli prikrival, ampak da jih pové, kakor so. Odkritosrčnost in resničnost dajete človeku tako lepoto in krasoto, katera se ne dá z nobeno drugo primerjati. Malo ljudi je sicer taci in mnogi se tako lažejo, da večkrat sami sebe nalažejo.

Povedati hočem izgled, kako se otrok lahko k odkritosrčnosti napelje.

Jaz vprašam: Janezek, ali imaš ti navado, da rad zjutraj nekoliko dalje poležiš?

Janezek zarudi in pravi: „ja“.

Jaz mu poplačam njegovo odkritosrčnost s svojo odkritosrčnostjo in pravim: to navado imam tudi jaz, Janezek! Kako jo hočeva premagati?

Kedar imam prav trdno voljo, odgovori Janezek, koj skočim pokonci, ko me mati pokličejo.

Jaz tudi tako storim, mu jaz odvrnem koj, ko jutranji zvon slišim. Ko sem bil tako mlad, kakor si ti, bilo mi je to težko, a sedaj mi je laglje. To stori vaja in volja. Ali si znabiti tudi ti uže to zapazil?

Tudi, odgovori Janezek. Letošnjo zimo veliko ložje vstajam, kakor sem pa lansko.

Vidite, taki in enaki pogovori so prav pripravi, otroke k odkritosrčnosti vaditi. In kakošni so potem taki otroci?

Ponosni so sami ná-se.

Iz otrokovega srca zgine malosrčnost in prevzetnost in pokaže se kmalu ponižnost in ponos. Otroci so ponosni, ker imajo trdno voljo odkritosrčni biti. Ravno zaradi tega blagega ponosa zasmehujejo in črtijo vsako hinavščino in laž in ravno ta ponos jim daje pogum, da so odkritosrčni. Odkritosrčnost jim ni potem le dolžnost, ampak pravica, ker imajo popolno oblast, odkritosrčni biti.

Ako hočemo toraj odkritosrčnega otroka vzgojiti, dajmo mu oblast. Dolžnost, pravica in oblast so si popolnem podobni pojmi, kateri morajo pri vzgoji vedno združeni biti. Če povemo toraj otroku, da je njegova dolžnost, da je odkritosrčen, povedati mu moramo tudi o njegovi pravici in oblasti in če ga silimo, da spolni svojo dolžnost, mora imeti poprej uže oblast in pravico do tega.

Slovstvene stvari.

Še nekoliko besed o pravni terminologiji.

Napisal Cigale.

Ko sem se po dolgem bivanju med gorami vrnil na Dunaj, zvedel sem od prijatelja, da je v cenjenem listu

bila letos po večkrat izražena nekaka potožba, da za nemški Gericht Slovenci needini pišemo eni: sodnija, drugi: sodišče, in da zlasti Državni zakonik, kate-rega po svoji slabi moči jaz uredujem,*) neče slovo (ali slobo) dati besedi: sodišče. O doteku lanskega leta sem jaz sam v „Novicah“ izrekel željo, naj bi slovenski listi v časih pomarali tudi za slovenski državnih zakonov oglasnik ter uredniku olajšali po kdaj pretežavni posel z namigom, kako bi bilo to ali óno ubrati. Posel pa je res težaven, kajti Državni zakonik govori tukaj o raznovrstnih davkih in o tem, kar spada k njim, na pr. difuzijske baterije, Dolainskega aparat za merjenje spirita in dr., tam opisuje živinske bolezni, piše o dolžnostih babice povivalke in njenem orodji ali pa o vinogradski ušici; tam zopet o svojstvih dobre tehtnice, o preskuševanju železnocestnih mostov in parnih kotlov, ali kako je ravnati z razpočnimi tvarinami; in zopet na drugem mestu o obrtniških zadrugah, o carinski (colni) tarifi, o kaki transversalni železnici itd. in ubogo malo je vprav takih zakonov, kateri bi prav-nika zanimali.

Za nepogrešno slovenjenje bi torej — poleg znanja slovenščine — bilo potreba ne samo pravniških zna-nosti, ampak dovoljnega razumenja vseh strok človeškega znanja.

Ker sem torej sam želel, da bi se včasih kdo zmenil tudi za Državni zakonik, zdi se mi spodobno odzvati se gori omenjenemu glasu ali zaklicu ter katero o tem spregovoriti.

S početka se je v Državnem zakoniku — in tako tudi v slovarji pravne terminologije in v prevodu zakoni-ka: allg. bürgerliches Gesetzbuch, pisalo sploh: sod-nija; ali ko je po pre naredbi Državnega zakonika l. 1870. začel pri uredovanju istega sodelovati g. Levstik ter je od pomladi l. 1871. do jeseni l. 1872. zarad mo-jega bolehanja ta oglasnik državnih zakonov čisto sam uredoval, vzprijet je bil va-nj izraz: sodišče in pri tem je ostalo do današnjega dne.

Ako bi slovenščina bila doslej po uradih bolj vla-dala, nego je to v resnici bilo, prodril bi bil morebiti kateri izraz tako, da bi se ga ves svet polastil. Ako bi med nami bila priznana avtoriteta (pred katero bi vsak upognil svoj ponosni vrat), da bi stvar določila, ako bi mi imeli kak areopag, ki bi jo dokončno rešil**), bilo bi se edinosti nadjati; ali dokler ni tega — posa-mezniku ne preostaje drugo nego poprijeti, kar se mu zdi bolje, ter čakati, da se stvar kako ustanoviti ali stabilizira.

Poglavitna reč bi bila vsekakor edinstvo, vendar pod uvetom, da se slovenski jezik ne kazí in pači, in s tem smo se zadeli jedra tudi našega vprašanja, zakaj: so-dišče in ne: sodnija.

Gosp. Levstik je v svojem slovarčku, pridodanem „Nauku slovenskim županom“, na str. 194, pod besedo:

*) Bodi mi dopuščeno tu pristaviti to opomnjo, da sem izmed letošnjih kosov ali razdatkov Državnega zakonika od III. do XXXI. vštev. jaz poslovenil samo štev. 39, o obrtnem redu, 53, novelo k šolskemu zakonu, 78, o kazensko-pravnih določilih zoper obrezuspeševanje prisilnih zvršil ali eksekucij, in 78, zakon o deželni brambí, — vse drugo bil sem vsled bolezni prisiljen namestniku prepustiti.

**) Ali kdo naj rečem, da bi nam tu veljavno določal? Ali slovenskih državnih poslancev klub (kolo pravijo Poljaci), ki bi — dovprašujoč morebiti praktičnih ljudi in jezikoznancev — postavljajal tehnične izraze, sosebno novim zakonom? Ali kak sklican zbor dotičnih strokovnjakov? Ali nam je ustaviti ne-kako terminologično društvo, katero bi se poganjalo za vve-denje dobrih izrazov in za edino rabo istih?

Sodišče, razločno povedal, zakaj se mu ní hotelo zapisati besedo: sodnija. Gosp. Levstik ondukaj priporoča izraz: sod, kakor imajo za Gericht vsi drugi Slovani brez izimka.

Primerjajoče jezikoznanstvo uči, da uže obrazilo — ija (pri nas z naglasom na i) ní prav prvotno slovansko, če tudi ima slovenski jezik nekaj prav lepih besed na: ija, kakor: beračija, domačija, kmetija, kovačija, kupčija, morija, podrtija, prekucija, sleparija, — katerih ogibati se nikakor ne kaže in ne bi bilo modro. Tudi v hrvatsko-srbskem jeziku je več takih dobrih besed. Ali na: — nija (od pridevnika) nimamo v narodu nobene čisto slovenske besede, nego samo iz tuje korenike: copernija, uhernija, ali pa novinke: sodnija, perhodknija (Met., Rentamt), oblastnija (Gutsmann za Obrigkeit, ali kakor se zdaj pravi, Behörde, vendar ima tudi Gutsmann uže besedo: oblastvo, kakor zdaj pišemo), obrtnija namesto: obrt, — a, (Vuk) in drugih več; ali pa hrvatske: satnija, pukovnija (okoliš enega polka) itd.

V primeri k temu gre obliki: sodišče vsekakor predstvo, ker ta beseda stoji uže v staroslovenskem slovarji, tudi Hrvatom služi za: Gerichtshof.

A če se jaz zdaj — dokler kdo veljavniši od mene ne začne takó — ne drznem pisati: okrajni sod, deželni sod, mislim vendar, da se izvajanju adjektiva mora v podlogo jemati samo in edino: sod, ter pisati za: gerichtlich, Gerichts — sodni, a, o (kakor imajo: Gutsmann, Jarnik in drugi) a nikoli ne: sodiški, sodnijski, sodniški, kar jezik po nepotrebnem grdi. Ali za richterlich, če je kje treba po tanko zmisel zadeti, moramo reči: sodniški (od: sodnik).

Tako bode tudi pisati: okrajno-sodni, okrožno-sodni, deželno-sodni, višje-sodni, vrhovno-sodni in ne drugače. Za Gerichtshof (franc. cour de justice, it. corte) pišem jaz, da bode nekaj razločka, po Gutsmannu: sodni dvor, kakor imajo tudi Čehi. Tudi Rus, ki piše za Gericht: sud, imenuje Gerichtshof: palato (palačo).

(Dalje prihodnjič.)

Spomini

na veliko slavjansko romanje v Rim leta 1881.

Spisuje Jos. Levičnik.

Ko smo slovenski romarji prestopili prag Loretskega svetišča, nam je iz Marijne hišice, ki stoji ravno pod kupljo, donelo nasprot otožno narodno-cerkveno petje Poljakov. Bilo je sicer uže med 2. in 3. popoldansko uro, pa vendar je neki gospod duhoven naših poljskih so-romarjev opravljal ondi še svojo sv. mašo. Ravno je bilo minulo povzdigovanje, ko smo se prerili tudi mi v Marijno hišico. Ne želim se hvaliti s tem, ako povem, da sem poskušal zbrati svoje misli, ter hrepenel po vnemi za vredno navzočnost na tako svetem kraju. Al! — naših neprijetnost ni imel še biti konec! Kmalu se pririje gospica Laheinerjeva k meni, ter mi vsa osupnjena začne pripovedovati, kaj je ravno od nečega Poljaka zvedela: da bodo oni namreč po skončani sv. maši kmalu odrinili nazaj na kolodvor, kjer jih čaka vlak; ko pa dospejo nazaj v Jakin, se bodo nemudoma vbarkali na parnik „Stambul“ in koj zatem odpeljali se proti Trstu. Kdor bo zamudil določeni čas, naj gleda sam, kako bo popotoval iz Jakina naprej. To naznanilo za nas Slovence kratkomalo ni bilo oveselilno; dober svet jako drag; kraj pa, na katerem smo se nahajali, za naše razgovore veliko presvet. Pomignili smo si toraj eden drugemu, zapustili svetišče, pred cerkvijo pa se dogovorili, iti na gostilno, ter vprašati naša voznika, kdaj zamoreta odriniti z nami nazaj proti Jakinu,

in kdaj da bi utegnili dospeti tje. Pač smo si odgovor dati zamogli uže sami in naprej.

Gričnati svet znan nam je bil; za kljuse smo tudi vedeli, kako malo da so vredne, in reklo bi se bilo: samega sebe goljufati, če bi bili upali, da nas falota pripeljeta do pravega časa nazaj v Jakin. Spoznati smo pa vendar le želeli njuno misel; al zdaj sta cigana vrgla krinko raz obraza. Djala sta nekako osorno in mrzlo, da se konji morajo nahraniti, in da se nismo pogodili natančno za uro, do kdaj moramo dospeti nazaj v Jakin. Bomo tam, kedar bomo.

Da nam pri našem položaji tak odgovor ni bil po volji, več je kot gotovo. Djali smo jima toraj, da jima plačamo polovico, ona naj gresta potem prazna nazaj, kedar zamoreta, mi pa se hočemo peljati z železnico, da ne zamudimo parnika. Al — dregnili smo bili s tem kakor v sršenovo gnezdo. Zahtevala sta od nas osorno na vsak način polno plačo, ter pretila nam s sodnijo, ako bi jima kaj vtrgati hoteli. Vzrokovalo je to nekaj precēj trdega besedovanja; vendar, kdo bi si iskal tu v tuji zemlji pravice pri gosposki! Bili smo tedaj na razpotji: al voziti se s ciganoma nazaj v Jakin, dospeti tje Bog vé kdaj v noči, in potovati potem po suhem skoz zgornjo Italijo, ker parnik bi na nas gotovo ne bil čakal; ali pa: plačati jima, kakor sta zahtevala, vso voznino, in peljati se z železnico, da bi ne zakasnili parnikovega odhoda.

Ker ni bilo časa, ugibati dolgo o enem ali drugem, odločili smo se za drugo, vendar s pogojo, da nas voznika morata peljati na kolodvor, kjer jima hočemo plačati vso voznino. S tem sta bila cigana zadovoljna; mi pa tudi rešeni velike skrbi in gotovo tudi dokaj večih stroškov, ako bi bili morali potovati iz Jakina po suhem proti daljnemu domu. Druga naša skrb in tudi velika potreba bila je, dobiti kaj — pod zobe. Šla je ura uže na štiri, mi pa smo bili še malo drugač, kakor tešč. Le malo kruha pa kozarec vina dobili smo bili med potom pri neki nasamni krčmi. V gostilni, kjer smo imeli vozova, bili so še za čudo postrežni in prijazni ljudje; dobili smo potrebnega okrepčanja, in tudi račun je bil še dovolj zmeren.

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Z a k o n

z ... dné

s katerim se prenarejajo nekatera določila volilnega reda za deželni zbor vojvodine kranjske.

(Dalje.)

§. 44.

Ako se pri oddajanji glasov o identiteti kakega volilca pokažejo pomisleki, tedaj o tem, kakor tudi o veljavnosti ali neveljavnosti posameznih volilnih glasov takoj razsodi volilna komisija, ne da bi bila zoper to razsodbo dopuščena pritožba.

§. 45.

Volitev se mora navadno dovršiti do konca tistega dne, ki je za volitev določen.

Oddajanje glasov je skleniti ob določeni uri. A taki volilci, kateri so stopili v volilnico, še predno je določena končna ura iztekla, ter so ondi pričujoči, ko se končuje glasovanje, ne smejo se od glasovanja izključiti.

Ako se pripeti kaj tacega, kar brani volitev začeti,

voditelju, ker jih je prišlo k slavnostnemu obedu nad 46 od vseh strani dežele.

V seji 5. aprila sklenilo se je bilo med drugim, prirediti za čas praznovanja 600letnice društvenim udom iz dežele prosto prenočišče v društveni sobi. — Med letom pristopilo je mnogo udov na novo; mirovala pa tudi ni smrt, ter je vgrabila društvu dva prav vrla uda: gosp. nadučitelja Kuharja pri Mariji Devici v Polji, in pa gosp. nadučitelja Kavšeka iz Vinice. — Odbor skrbel je udom tudi za dušno hrano s tem, ker jim je bilo v društveni sobi vedno nad 24 časnikov na razpolaganje, zraven pa še dobro uredjena knjižnica. (Iz tega se vidi pač jasno, kako puhel je izgovor onih gg. kolegov???, ki pravijo: kaj bomo pristopali k slovenskemu učiteljskemu društvu; saj nimamo nič od tega. Tacim „ubogim na duhu“ pač veljajo evangeljske besede: „Gospod, odpusti jim, ker ne vedó, kaj delajo.“ *Op. poroč.*) V društveni sobi so bili o zimskem času večkrat večerni zabavni pogovori, katerih so se vdeležili tudi odlični možje. K sklepu vnel je gosp. govornik zbrane ude za daljno neustrašljivo delovanje na korist narodnega šolstva, temveč, ker sije narodnim prizadevanjem zvezda boljše prihodnosti. Najočitnejši dokaz temu je odlikovanje peterih udov slovenskega učiteljskega društva z najvišimi dokazi cesarske milosti, ker so bili nedavno s križici za zasluge dekorirani gg. Praprotnik, Vavken, Tomšič, Borštnik in Levičnik. (Dalje prih.)

Slovstvene stvari.

Še nekoliko besed o pravni terminologiji.

Napisal Cigale.

(Dalje.)

Blagrovati bi se pač smeli, ko bi nas ne mučila druga zadrega, nego je ta, da smo na zibeži med: sodnijo, sodiščem in sodom! Ali žal, da je še več takih težav in dvojbe.

Vprav te dni sem z očmi preletel velik del naše pravne terminologije ter uveril se o tem, čitajoč prezaslužno knjigo, s katero sta si i pisatelj i sv. Mohora družba — kakor bi rekel Hrvat — osvetlala obraz, namreč Slovenskega Pravnika 1. del, ki ga je spisal g. dr. Ivan Tavčar.

Pisatelj je, kolikor jaz smem soditi o tem, delo dobro zamislil in zasnoval ter kaj razločno, jasno, vsakemu razumno razvel; tudi jezik mu je — v veliko — čist in gladek. Samo kjekod sem se spotaknil nad katero stvarco, kakor na pr. vlogna številka namesto: vložna, sodnijsko ministerstvo nam. min. pravosodja; zakoni pečavši se z oporokami, kakor da bi se zdaj več ne pečali ali bavili z njimi; izgledati namesto: kake podobe biti; obligacijon nam. obligacija. Tudi naletimo dostikrat na tisto šepavo, a narodu neslišano besedosledje, katero je zdaj pri mladini zašlo v navado ali modo, na pr. „Sedaj pečati se je nam s slučaji, v katerih odpisati se ima parcela“, namesto pravilnega in edino narodnega reda: Sedaj se je nam baviti s slučaji, v katerih se ima parcela odpisati. Vendar to so le malehnosti v primeri z izvrstnostjo cele knjige ter želim pisatelju samo vztrajnosti, da veliko delo dovrši, kakor ga je začel.

Ali povrnimo se k stvari. Pisatelj se je držal največ dozdanje terminologije, kakoršno ima gori omenjeni prevod našega civilnega zakonika, izdan l. 1853., ki pa

na vsaki strani nosi pečat tedanjega časa ter ne ustreza popolnem zdanjim zahtevam in potrebam. *)

Velika škoda je, da smo tedaj, ko smo terminološki slovar delali in bürgerliches Gesetzbuch slovenili, premalo ozirali se na mnogokje bolj hrvatsko-srbsko terminologijo. Vendar na tedanjem stališču našega slovtva nismo se nikakor drznili vzprijemati prej ne slišanih besed, če tudi se nam današnji dan ne zdé več tako neznane.

Ali večkrat v misel vzeti prevod civilnega zakonika je itak pošel in se mora enkrat vnovič izdati; tu bode prilika predelati ga s posebnim ozirom na zdanji stan slovenščine in na to, kar je med Hrvati obveljalo. V to mer naj tudi jaz tu katero namaknem.

Uže v samem naslovu: Občni državljanski zakonik želel bi si jaz zdaj premene ter bi namesto: državljanski raje rekel po Hrvatih in Rusih: grajanski. Državlanski pomeni: staatsbürgerlich ter se mi zdi, da bi „državlanske“ pravice utegnile biti nekaj tacega, kar „politične“ pravice. Vendar o tem naj dosodijo drugi. Pridevniku: bürgerlich stoji nasproti: militärisch, včasih tudi Straf-, strafrechtlich, in v obojem slučaji bode težko izhajati z besedo: državljanski. (Prim. §. 1496 v našem prevodu). Gosp. St. Škrabec se je uže tudi oglasil za: grajanski v tem zmislu.

„Slovenski Pravek“ nosi na čelu: Poduk o najpotrebnejših zakonih. Tukaj se torej rabi za Gesetz: zakon; tudi kranjski deželni zbor zdaj uže ukreplje o zakonih in ne več o postavah.

Dobro! Ali kako porečemo: Ehegesetz? Zakonski zakon, ali ka-li? Dokler za Ehe ne najdemo različne besede, ki mora priti tudi v katekizme, recimo hrvatsko: ženitba, bodo zmešnjave neizbežne, in vredno bi bilo, da se naših periodnih listov uredniki in drugi veljavni pisatelji na to stran oglasé, kajti stvar ni mala, nego je prevažna.

En primer naj potrdi moje besede. Na str. 8 „Slovenskega pravnika“ čitamo takó: „Zakoni predpisujejo, kake pravice imajo stariši nad otroci, — kakó se imajo obnašati varuhi, kakó naj se sklepajo zakoni“. Kdo more za trdno povedati, kaj je hotel pisatelj reči s poslednjo vrstico? Ali je vzel besedo: zakoni na poslednjem mestu za: postave ali za ženitbe, kajti sklepajo se ene in druge?

A kar se pridevnika: ehelich tiče, ostanemo lahko pri starem: zakonski (prim. legitimus).

Ne vem, bi li bilo bolje namesto naše: posest, —i, vzeti hrvatsko: posed-a, in namesto: posestnik, hrv. posednik; a preverjen sem nasproti, da nam je opustiti besedo: posestvati, pravilneje posestvovati (od: posestvo), ter poprijeti se hrvatske: posedovati (besitzen). Takisto za ersitzen ne kaže držati se besede: priposestvovati, priposestvovanje, priposestnik, ker s temi ni mogoče rokovati, nego vzprijeti bode hrv. dosesti, dosedati, doselost, dosednik; tako tudi za verjähren, zastareti, zastarevati, zastarelost.

Ali tako daleč bi vendar ne smeli iti, da bi dali slovo besedi: škoda, češ, da ni slovenske korenine.

(Konec prihodnjč.)

*) Ker tudi ta stvar seza v zgodovino slovenskega slovtva in utegne mlajšim biti neznana, naj dodam še naslednje vrstice o nji. Prvi se je dela lotil pok. Mažgon (Kriminalaktuar v Ljubljani) ter zakonik prevel do §. 620 vštev. — dotle je bil tiskan v Sloveniji; nadaljeval in dovršil je prevod pok. dr. Jožef Kranjc in je ves rokopis poslal ministerstvu, da bi se na svetlo dal. Uredovanje sem jaz prevzel in sem — s pomočjo g. Svetca, tedaj pravnika na Dunaji — ves prevod predelal takó, da prvemu Ljubljanskemu in Krajncu skoraj več podoben ni, in dodal tudi abecedno kazalo.

nam je dajala okoliščina, da je krog zaraščenih ran poglavalno veliko drobnih korenin.

Žalibog, prsti po koreninah v kepi nismo mogli seboj jemati zavolj predolzega prevažanja. Zato se je z vso previdnostjo odpravila vsa prst in na dobro srečo pripravili smo drevesa na nov stan, smo korenine pazljivo napolnili z rahlo prstjo, potem ko so bile korenine iz novega dobro obrezane in smo dobro polili prej kakor smo pohodili; vej pa nismo obrezali prav nič.

V prvem letu zrastle so le kratke mladike, zdaj pa je drevje v krepki rasti in prenapolnjeno s cvetjem. Zato se mi zdi, da smem tako pripravljati za presajanje starejih dreves dobro priporočiti in bi ta način presajanja gotovo pripraven bil tudi za drevesa družih vrst. S tem pa je tudi presajanje z zmrznjenimi kepami, akoravno ne popolnem vtrpljivo, pa vsaj polajšano po manjši kepi. Posebno pomenljiv pa bi bil ta način tedaj, ako bi vsled pregorke zime ne bilo mogoče, da bi zmrzovale redne kepe krog korenin.

Za dalje prevažanje priporoča se, korenine politi s prsteno ali ilovčasto mešanico, da se korenine ne posuše.

Narodno-gospodarske stvari.

Predór skozi Arelski hrib.

Ni treba navajati izgledov, kolike važnosti so za narodno-gospodarsko pridelovanje vodne ceste, to je, morje, reke in kanali, v drugi vrsti pa železnice. Sklicati se hočemo samo na severno Ameriko; tam obljudejo se puščave samo na sebi rodovitnih prostorov še le tedaj, kedar se je preskrbelo za kanale ali železnice, ker le tedaj, kedar je po tej poti bilo skrbjeno za potrebno lahko in ceno prevažanje, se splača zemljo obdelavati in obsejati, ker še le tedaj je mogoče, pridelke prodajati in si prislužiti dohodka in kmetovanja.

Tudi naša država pridelava izrekoma žita in živine več kakor je potrebuje, nasproti pa ste zapadni dve deželi, Francoska in Angleška, kateri primeroma največ povžijete, zato se uže dalj časa bojujeta Amerika in Evropa za trg živežev v onih dveh deželah in izrekoma Angleško uže Amerika bolj in bolj preskrbuje z mesom in žitom.

Avstrija prodajala je marsikaj na Francosko, toda zadnja leta delala nam je Nemška, skozi katero je treba prevažati tje vse pridelke, velike zapreke, določevala visoke vožnine tako, da se nam je bilo težko na tamošnjih trgih z vspehom skušati z drugimi deželami.

Zato je pa tudi želja po neposrednji zvezi naše države z zapadno Evropo precéj stara in uradno se je izrazila v letih 1872. in 1875. s tem, da so tedanje vlade predložile državnemu zboru načrte postave zgradbi železnice Arelske. — Toda tadanji državni zbor se ni brigal za kmeta in pospeh njegovega blagostanja, in vladin predlog ostal je mrtev predlog.

Taaffejeva sedanja vlada se je kmetu nasproti koj začetkom postavila drugače. — Predložila je zopet načrt postave o Arelski železnici, in to dne 24. januarja leta 1880.; v prvo branje prišel je predlog dva dni kasneje in posvetovanje v železniškem odseku pričelo se je dne 28. januarja.

Dne 22. sklenil je odsek postaviti, zbornica pa dne 13. marca, in kmalu potem tudi gosposka zbornica tako, da je bila postava po cesarji potrjena dne 7. maja 1880., razglašena pa dne 12. maja. Za zgradbo privoljena je bila svota 35,600.000 gold., od katerih je bilo namenjenih za predór skozi goro Arelsko 16,216.000 gld.

Dela pripravljajna za predor skozi hrib Arelski pri-

čela so se na strani sv. Antona dne 14., na strani Langenski pa dne 22. junija leta 1880., vrtanje tunela z mašinami pa se je pričelo na izhodni strani dne 17., na zahodni strani pa dne 13. novembra tistega leta.

Pretekli ponedeljek, sv. Elizabete dan, pa je trgovski minister baron Pino lastnoročno vžgal strel, kateri je razdjal zadnjo steno, ločečo še predór dovrtnan od te in ene strani in veseli so si podajali roke delavci obeh strani in pa vodje podvzetnikov in pa inženirji.

Svečanosti vesele te gospodarske dogodbe, pričele so se s slovesno sv. mašo in se sklepale z navdušenimi veseliciami.

Arelski predór je dolg 10.270 metrov, dodelan pa je bil nad 14 mesecev prej, kakor se je mislilo.

Kolik je napredek pri teh delih, razvidi se iz tega, da se je 12.330 metrov dolg predór skozi goro Mont-Cenis pričel leta 1859., prodril pa sv. večer leta 1870., slovesno otvoril septembra meseca leta 1871. Predor skozi goro Gothard pa, ki meri 14.900 metrov, se je delal od meseca julija 1872. do 29. februarja 1882. in bil odprt 1. junija 1883. leta.

Slovstvene stvari.

Še nekoliko besed o pravni terminologiji.

Napisal Cigale.

(Konec.)

Namesto: porabljev za verbrauchbar, o kateri je tudi g. Tavčar izrekel, da se ne prilega, bilo bi reči: potrošni, a, o, kakor stoji uže v kazalu pod besedo: porabljev. Tako bi se tudi namesto: premakljiv, nepremakljiv, pravilneje reklo: premičen, nepremičen, in od tod za unbewegliches Gut nepremičnina (hrv. nepokret-nina), kar je pripravneje od: „nepremakljivost“ v zemljiško knjigo vpisana, kakor piše g. Tavčar. Za fällig werden bilo bi bolje držati se hrv. dospeti, dospelost, ali pa: doteči, nego zapasti (verfallen).

Namesto: zapuščina za Verlassenschaft svetuje g. Levstik besedo: ostalina, ki se mi zdi priličnejša.

Za Vermögen bode bolje reči: imenje, imovina, nego: premoženje; po tem se nam za Vermögensrecht lepo podá: imovinsko pravo, kar je mnogo priličnejše, nego: premožensko, kakor piše, na pr. gosp. Tavčar; in ko bi se kdo pomote bal, moglo bi se tudi za Inhaber namesto: imetnik vzeti hrvatski: držec.

Za Pfändung naj bi se reklo: rubilo in ne: rubežen; — rubitelj in ne: rubežnik. Dedina za Erbschaft ima uže Prešernova pesem (dedino opravljati), torej naj ostane namesto: dedščina, kakor piše g. Tavčar.

Za Gesamtheit ne more ostati: vsota, kakor ima naš prevod, ker se zdaj: vsota ali svota rabi za Summe; raje: skupnost, vsost.

Beseda: predaja za Uebergabe, bojim se, bode tudi motila; jaz bi rajši rekel: preodatba, ali prepodatba.

Samo ob sebi se naposled razume, da bode vzprijeti vse v novejši dobi udomačene besede, na pr. promet za Verkehr, trgovina za Handel namesto: kupčija, trgovec, namesto: kupčevavec, urad za Amt in ne ured, ker je zdaj pri nas prvi izraz obveljal, upravljati za verwalten namesto: oskrbovati, prevara za Betrug nam. goljufija, glavnica za Kapital nam. istina ali kapital, morebiti tudi: novci nam. denarji itd.

Kdor to delo prevzame, da namreč prevod občnega grajanskega ali civilnega zakonika popravi, kakor bi ustrezal današnjim potrebam, temu se ne bode treba več bati, — kakor smo se jih nekdanj bali — hrvatskih

izrazov, dandanašnji, ko se uže deželnemu zboru — kakor vidimo iz načrta volilnega reda v „Novicah“ — predlagajo zakoni (in ne več postave), v katerih stojé besedé, kakor na pr. izključiti za ausschliessen, zemljárina za Grundsteuer, deželna deska za Landtafel (po českem, jaz sem jo navadno imenoval: deželno knjigo) ter se celó zakoni datirajo: z dne, in ne več: od dne, kakor poprej. To poslednje menda bode po devizi: „Oddaljujmo se, kar koli moremo, od hrvatsko-srbskega jezika“, da bode zopet nekaj več razlike. No postojmo malo pri ti novini ali starini. Je li germanizem (ne: grmanizem!), če zapišem: zakon **od** 17. februarija, namesto **z** dne 17. februarija?

Da nas mati ni učila tako govoriti, namreč: z dne, s tega dne, to vemo vsi; ali kaj pravi sintaksa? Miklošič ima za oboje, za **od** in **s**, pod enakoglasnim nadpisom: „Der genitiv bezeichnet den ausgangspunkt in der zeit“ nekoliko primerov, vendar za **od** mnogo več pr. ot mladenstva, od mladih nog, od vremena Jovana itd. Ako je tudi morebiti genitiv s predlogom **s** izprva utegnil bolj prijati slovanščini, sme se vendar reči, da je oboje bilo uže od pamtiveka, in da dandanašnji v jugoslovanščini genitiv **z** **od** premaguje. Mi govorimo na pr. od večera do jutra, in ne več: z večera, in zvečer je v slovenščini samo adverb.

A da v najnovejših premenah slovniških oblik res vlada gori napomnjeno načelo, oddaljevati se od hrvaščine, čim večtem bolje, mora mi pritrditi vsak, kdor se ne plaši povedati resnice. Samo za to, da bode nekaj razlike med nami, jelo se je zdaj pisati: v **blati** namesto: v blatu; opominati namesto: opominjati; imejoč namesto: imajoč (ko vendar govorimo: imajo, in ne: imejo ter se od te oblike dela particip); oni dadé namesto: dado; trebé namesto: treba itd.

Bode li vse to v narodu ali slovstvu res obveljalo, ko več ne bo, kar nas je zdaj živečih, videl bode, kdor bode živ.

Spomini

na veliko slavjansko romanje v Rim leta 1881.

Spisuje Jos. Levičnik.

(Dalje.)

Od južne in desne strani, katerih steni ste tudi enako uže popisanima čez in čez prenapolnjeni z olupšavami in kipi iz belega marmelja, pelje po dvoje vrát v „Casa Santa“, to je v Marijino hišico. Dogodbe, ki so se vršile v tem malem prostoru; napis, ki se leskeče v svitlem blišču nad altarjem: „Tu je Beseda postala Meso“; sploh vse, kar obdaja tu romarja, pač vpliva na dušo njegovo tako, da se omamljen zgrudi na kolena ter prepušča se najiskrenejšim čutilom, ki jih je zmožno človeško srce. Vse prošnje, ki so v raznih rimskih svetiščih izhajale od dna moje duše, ponavljal sem tu vnovič in vnovič, ter tako vneto, kakor mi je bilo najbolj mogoče. Potem prepustil sem še le svoje opešane oči ogledovanju drobnih nasamnost. Notranje stene kažejo po večem še svojo izvirno prvotnost: neometani zid iz opeke. Od starosti in preobilne osvečave popolnem je začrnel. Po vsej dolgosti obeh stranskih sten visi v simetričnem razvrstenji množina srebrnih svetilnic, ki razširjajo obilno svetlobo po tamnem svetem hramu. Altar, na vzhodni strani Marijne hišice stoječ, bolj priproste oblike, ni prislonjen tik k steni (kakor se enako vidi pogostno tudi po Slovenskem); kjer bi imela biti postavljena altarna slika, je prostor odprt puščen, in skozi njega se vidi, kakor pri naših tako zvanih „tronih“, v stenski duplini (Nische) prosto postavljen, blizo 3

čevlje visok Marijni kip z detetom Jezusom v naročji. Povestnica pravi, da ga je izdobil sv. evangelist Lukež iz cedrovega lesa. Marija in njeno božje Dete imasta na glavah dragocene zlate krone; opravljena sta v prekrasni obleki, ki se blišči biserov in preumetnih zlatih veznin. Ta Marijni kip, ki ga obdaja 60 svetilnic, ter sprelepo ga obseva s svojo svetlobo, so bili s sveto hišico vred angelji uže čez morje prinesli.

Ne moremo si kaj, da bi o tem, in sploh o vsi zgodovini te čudovite zgradbe ne govorili malo bolj obširno. Saj naše verno ljudstvo kaj tacega rado bere. Gotovo in nedvomljivo je, da so uže aposteljni hišo, v kateri je stanovala Marija, in je bil spočet njen božji Sin, imeli v veliki časti. Prvi kristijani posnemali so zvesto njih izgled v toliki meri, kakor je to dopuščalo krvavo preganjanje krščanstva v prvih treh stoletjih. Ko pa je bila po cesarji Konstantinu zadobila krščanska cerkev mir, dala je njegova pobožna mati sv. Helena nad kraj Oznanjenja, to je, čez bivališče (hišo) Marijino pozidati prekrasno cerkev z napisom: „Tu je svetišče, kjer je bil položen prvi temelj za zveličanje človeštva.“ Ne dolgo potem obiskala je, kakor je zapisal sv. Jeronim, njegova duhovna hči, plemenita rimska gospa Pavla ta božji hram. Za njo dohajali so drugi romarji. Akoravno so bili paganski Saraceni dobili sv. Deželo v svojo last, vendar popolnem niso zabranjevali kristijanom obiskovanja svetih krajev in mest.

Za časa križanskih vojska, ko so hrabri vitezi večernih pokrajin in deželá s svojimi pogumnimi kardeli oteli Palestino iz rok nejevernikov, ustanovljeno je bilo v Nazaretu nadškofijstvo. Žal, da zgubili so kristijani le prekmalu zopet sveto Deželo! Zadnji sloveči romar, o katerem se vé, da je obiskal Marijino hišico v Nazaretu, bil je sv. Ludovik, francoski kralj. On dospel je v preddan Marijinega Oznanjenja leta 1252. raz goro Tabor dol v Nazaret. V trenutku, ko je iz daljave vgleдал nekdanje bivališče Marijino, skočil je raz konja, ter zgrudil se na kolena, da bi pozdravil najsvetejšo Devico in njeni dom. Peš je potem šel noter do svetišča. V spokorniški obleki in strogem postu preživel je celi taisti dan. Naslednje jutro, v praznik Marijinega Oznanjenja bil je pri sv. maši, ter prejel ves ginjen in solzán sv. obhajilo.

40 let pozneje prišla je nova nesreča čez sveta mesta. Krvoločni Turki prihruli so in oropali deželo, kristijane nekaj poklali, nekaj pa odgnali v sužnost. Velika nevarnost bila je, da bi tudi sveta Marijina hišica v Nazaretu ne zapadla razdjanju. A božja previdnost varovala jo je po očitnem čudežu.

V dan 10. maja l. 1291. vgleдали so prebivalci hrvaškega Primorja na neki višini ob obrežji Jadranskega morja med Reko in Trsatom hišico na mestu, kjer poprej nikoli ni stalo kako poslopje. Sozidana je bila iz rudečkastih, v deželi neznanih kamnov (opek) in je stala brez temeljnih zidov na zemeljskem površji. Imela je hišica le ena vrata in edino malo oknice. Na stenah videti so bile slikarije, tu in tam od starosti uže poškodovane. Strop bil je višnjevo pobarvan in z zvezdicami okinčan. Na enem koncu stal je kamenit altar, in nad njim križani Izveličar; na eni strani altarja bila je duplina z Marijinim kipom, na drugi strani pa omara z nekaterimi lončenimi posodami (orodjem).

Lahko si je misliti, kako je ljudstvo občudovalo to hišico, ki je na nerazumljiv način in kar tako hipoma čez noč tje prišla. Nihče si ni zamogel te prikazni tolmačiti, vseh srca pa je prevzel nek sveti strah in pobožnost.

Ko je začudeno ljudstvo še stalo okolo neznane hišice, glej! pride naenkrat gospod župnik trsatski, Aleksander pl. Giorgio, o katerem je bilo znano, da je uže